

Wysoka

Wysoka – wieś (Hochwalde) w gminie Lubiszyn. Pierwotnie niewielka osada (1100 -1300 rok) wspomniana w średniowiecznych dokumentach margrabiego brandenburskiego Alberta w 1300 roku z okazji przekazania jej cystersom mironickim. Niezwykle pięknym i starym jest kościół ryglowy o dwuspadowym dachu wybudowany w pierwszej połowie XVIII wieku.

Zachowało się wewnątrz świątyni wyposażenie w postaci manierystycznej ambony i barokowej nastawy ołtarzowej z połowy XVII wieku. Hrabia Leopold von Schlabrendorff około 1840 roku buduje w tej podgorzowskiej wsi pałac i zakłada ogród, którego projektantem jest Piotr Józef Lenne (1789 – 1866) jeden z najwybitniejszych architektów krajobrazu i artystów-ogrodników XIX wieku. Jego dziełem są m. in. liczne rezydencje, wrocławski Park Szczytnicki, ogrody Poczdamu czy berliński ogród zoologiczny. Niestety bajkowy pałac nie przetrwał II wojny światowej.

 Wysoka. Kościół ryglowy

 OLYMPUS DIGITAL CAMERA

Wojcieszycy

Wojcieszycy – wieś (Wormsfelde) w gminie Kłodawa nad Jeziorem Wojcieszycyckim (8,6 ha). Zasiedlone w II połowie XIII wieku zapewne przez osadników niemieckich. W czasie najazdu (1272 rok) króla polskiego Przemysła II ukryto tu odnaleziony w 1975 roku skarb 248 monet brandenburskich, pomorskich, meklemburskich i innych. Ciekawy późnoromański, jednonawowy kościół na obrysie prostokąta zbudowanym z kostki granitowej w

XIII wieku, z dobudowaną w 1705 roku ryglową wieżą. Wart uwagi jest też blisko dwustuletni zabytkowy dwukondygnacyjny dwór o mansardowym dachu. W narożniku południowo-wschodnim znajduje się wieża o przekroju koła, nakryta dachem stożkowym. Budynek otoczony jest parkanem z dawnymi filarkami.

- SONY DSC
 - Wojcieszycy. Kościół z wieżą ryglową
 - Wojcieszycy. kościół
-

Sosny

Sosny – wieś (Charlottenhof) w gminie Witnica. Założył ją jako folwark z dworem w roku 1771 posiadacz sąsiedniej wsi (Diedersdorf/Dzieduszyce), Hans Bogisław von Wobeser. By przypodobać się swej żonie Charlotte nazywał go na jej cześć Charlottenhofem. On też by sprawić radość i uczynić świat piękniejszym prawdopodobnie czyni tu zaczątki parku krajobrazowego. Po śmierci Bogisława (1792) przez kilka lat folwarkiem zarządza wdowa aż do jego nabycia Sosen w roku 1816 przez Kaspara Lebrechta von Klitzinga (1783 -1866). To wykształcony i energiczny gospodarz.

Ma za sobą studia prawnicze i pracę w agendach rządowych w Hanowerze i Szczecinie, a potem w latach 1810/11 jest członkiem komisji rewindykującej należności francuskiej kontrybucji. W roku 1812 żeni się z Caroline Benecke co wymusza na nim potrzebę założenia „gniazda rodzinnego”. Z czasem dotychczasowy dwór nie wystarcza i w 1835 roku powstaje pałac klasycystyczny o nazwie Diedersdorf, a nieco później secesyjny dworek (obecna szkoła niepubliczna). Oba budynki otaczają parki krajobrazowe, w których dominują buki o obwodzie od 377 do nawet 650 cm obwodu. Całość założenia (31

ha) jest mocno zaniedbana jednak nadal dzięki jarą rzeźbiącym teren park jest atrakcyjnym miejscem spacerów. W części środkowej położone jest rynnowe jezioro o powierzchni 3,17 ha, ku któremu łagodnie opadają zbocza.

✘ OLYMPUS DIGITAL CAMERA

✘ OLYMPUS DIGITAL CAMERA

Wawrów

Wawrów – wieś (Lorenzdorf) w gminie Santok. W średniowieczu (950 -1300) wieś nosiła nazwę – „wieś Wawrzyńca”. Po tym okresie należała do rycerskiego rodu Horkerów, co potwierdza dokument z 1319 r. wydany przez księcia pomorskiego Wratysława. W centrum wsi staw przeciwpożarowy. Romański kościół z XIII wieku wybudowany z łamanego granitu kryje wewnątrz drogę krzyżową autorstwa wybitnego artysty plastyka Janusza Krauze.

Tak o rzeźbiarzu mówiła córka – „Specyfika drewna, jego zapach, struktura, proces starzenia się, wysychania, jego przemijalność były dla taty misterium, sztuką”. We wnętrzu ciekawa droga krzyżowa autorstwa artysty plastyka Janusza Krauze, ucznia Władysława Hasiora. Przed wejściem do trzykondygnacyjnej, murowanej wieży, nakrytej ośmiobocznym hełmem, a dobudowanej w 1833 r., stoi duży gładz narzutowy z tablicą pamiątkową z data 1973 poświęconą tysiącleciu chrztu Polski.

✘ Wawrów. Gładz narzutowy

Warniki

Warniki – wieś (Warnick) w gminie Kostrzyn. Ozdobą i jedyną atrakcją wsi jest pompownia – obiekt hydrotechniczny. Wybudowano go ponad sto lat temu malowniczo wkomponowując w nadwarciańskie łąki. Jego zadaniem jest podczas wysokich stanów wód przerzucenie pompami nadmiaru wody na powrót w koryto Warty. Pierwotnie były to pompy parowe (zużywały one nawet kilkanaście ton węgla na dobę) obecnie elektryczne.

 OLYMPUS DIGITAL CAMERA

Stanowice

Stanowice – wieś (Stennewitz) w gminie Bogdaniec. W średniowieczu (1150 -1300) zasiedlona na prawie niemieckim przez książąt śląskich z dynastii piastowskiej należała do licznych rodów rycerskich, w tym od XV w. do około 1740 roku do rodu Marwitzów. Słowiański okres wsi przetrwał w niemieckim nazewnictwie Wendenfriedhof czyli „Cmentarz Słowian”. Kościół gotycki wzniesiony w XV wieku, przebudowywano i rozbudowano o barokową kaplicę i szachulcową wieżę w 1771 roku. We wsi działała huta szkła butelkowego od 1748 do około 1860 roku. W parku krajobrazowym (8,6 ha) o pięknej alei grabowej – budynek pałacu klasycystycznego z XVIII w. rozbudowanego w 1870 r. o dwa neobarokowe skrzydła i trzykondygnacyjną wieżę przez Treichela.

Obecnie odbudowywany po popadnięciu w poprzednich latach w ruinę. W II połowie XIX w. wydobywano na polach wsi węgiel

brunatny w kopalni o nazwie „Szczęście”.

✘ Stanowice. Pałac

Santok

Santok – wieś gminna (Zantoch) reprezentuje typ wsi o zabudowie ulicowej, położonej u ujścia Noteci do Warty i istniejącej jako osada od VIII wieku. Jego nazwa wywodzi się od starosłowiańskiego słowa „sątok” oznaczającego spływ dwu rzek. Od X wieku stanowił ważny strategicznie gród broniący nowo zdobyte około 960 roku przez Mieszka I ziemie Pomorzan. Potem do rywalizacji włączyli się władcy Brandenburgii. Ze względu na niezwykle ważne położenie zwany przez Galla Anonima „kluczem i strażnicą Królestwa Polskiego”. Od XII wieku był siedzibą kasztelanii. Pomimo utraty grodu w końcu XIII wieku przez Piastów godność kasztelana santockiego nadawana była przez kolejne 500 lat aż do II rozbioru Polski.

To w Santoku nastąpiło w 1124 roku spotkanie komesa santockiego Pawlika i biskupa św. Ottona z księciem pomorskim Warcisławem przed misją chrystianizacyjną na Pomorzu. Z racji położenia u zbiegu rzek lądowych i rzecznych traktów handlowych, Santok był przyczyną licznych konfliktów zbrojnych i politycznych, co powodowało jego wielokrotne zniszczenie i ostatecznie wyludnienie. Zanim to jednak nastąpiło osada nabywała dwukrotnie prawa miejskie by je szybko tracić.

Ostatni cios zadała natura, która poprzez powódzie na początku XVI wieku zgładziła dorobek wielu pokoleń. Właściciele Santoka zmieniali się bardzo często i byli nimi zarówno panujący władcy, rycerstwo, jak też zakony rycerskie. Historię grodu można poznać w Muzeum Grodu Santok przed którym stoi

rzeczywistych rozmiarów tur. W muzeum prezentowane są odkryte zabytki i efekty wykopalisk rozpoczętych przez niemieckich, a kontynuowanych przez polskich archeologów. Udowodnienie istnienia 12 kolejnych grodów na przestrzeni dziejów Santoka sprawiło, że zyskał on miano Troi Północy. W kolejnych warstwach grodu odnajdywano zarówno naczynia gliniane, relikty produkcji tkackiej czy metalurgicznej, jak też militaria w postaci grotów strzał, bełtów do kusz czy fragmenty miecza. W budynku muzeum obejrzyć możemy fragment wykonanego z brewion dębowych odcinka wału grodu.

Naprzeciw muzeum przeprawa promowa (wiosna-jesień 8.00 – do zmroku) do miejsca wykopalisk archeologicznych na terenie średniowiecznego grodu. W 2020 roku wybudowano tu szlak edukacji historycznej, który wiedzie nas poprzez 18 stacji wyposażonych w tablice edukacyjne zdobione rysunkami Józefa Kodzia. Na terenie grodu istniał cmentarz, w którego centrum wybudowano już w XII w. romański kościół św. Andrzeja z murowaną wieżą. Była to prawdopodobnie pierwsza znana na tych ziemiach budowla murowana – siedziba prepozyta santockiego. Dalej napotykamy po lewej stronie drogi dawną dzwonnice szachulcową nieistniejącego już współcześnie kościoła z 1725 roku o czterospadowym dachu. Kościół rozebrano w połowie XIX wieku w związku z budową linii kolejowej Berlin – Królewiec. Ponad wsią góruje kamienna wieża widokowa z 1936 r. wybudowana w miejscu istnienia cmentarzyska pomorskiego z X/XI wieku. Poprzednio w tym miejscu wybudowano na początku XII wieku gródek obronny Pomorzanie wspomniany już przez Galla Anonima. Według relacji kronikarza Pomorzanie po szturmie Bolesława Krzywoustego na gródek woleli nie czekać aż książę wróci tu ponownie z większymi siłami i zburzyli go sami. Kolejną budowlą obronną był tu niewielki zameczek krzyżacki (Bergfried) wybudowany przed 1437 r. i zburzony przez mieszczan landsberskich w 1454 r. w czasie ich buntu przeciw zakonowi.

Stojącą obecnie wieżę wybudowano w celu eksponowania wyników

wykopalisk przeprowadzonych przez niemieckich archeologów w latach trzydziestych XX wieku. Roztacza się stąd wspaniały widok na Santok, grodzisko, pradolinę i część wysoczyzny. Obecnie wieża jest własnością gorzowskiego plastyka Jerzego Gąsiorka. W 1910 roku w nadwarciańskich błotach Santoka znaleziono średniowieczny miecz z XIII wieku należący najprawdopodobniej do Przemysła Otokara II, króla Czech. Trudno dziś pokusić się o stawianie hipotez, jakie losy sprawiły, że został tu odnaleziony, tym bardziej, że w końcu II wojny światowej zaginął on ponownie. Na polach Santoka znaleziono w 1948 roku jeszcze jeden „miecz piastowski żelazny inkrustowany srebrem” pochodzący z X wieku i nazywany zwyczajowo „Lestkiem” na cześć nieznanego z imienia młodszego brata Mieszka I, który zginął (ok. 965 roku) w okolicach Santoka. Znajduje się on obecnie w zbiorach Muzeum Grodu Santok. W pobliżu mostu drogowego marina wodna i nabrzeże postojowe wraz z polem biwakowym i 4 domkami dla turystów.

- Santok. Marina
- Santok. Miecz Lestek. Piotr Seweryński
- Santok. Muzeum Grodu.
- Santok. Panorama
- Santok. Ścieżka archeologiczna
- Santok. Tur
- Santok. Wieża Gąsiorka

Santoczno

Santoczno – wieś (Zanzhausen) w gminie Kłodawa położona nad rynną połudowcową jeziora Mrowinko (22,5 ha) i wypływającą z niego rzeką Santoczną. We wsi kościół szachulcowy, jednonawowy, wyposażony w emporę, powstały z przebudowy

jednego z magazynów dawnej huty z 1767 roku z dobudowaną w 1819 roku wieżą. Wewnątrz, w jednym z bocznych pomieszczeń, utworzono kącik historyczny. W dawnej hucie produkowano drut, gwoździe i żelazo w sztabach. W 1785 roku wykonano tu kilka elementów pierwszej niemieckiej maszyny parowej. Podstawową jednak była produkcja kartaczy, szczególnie w okresie wojen napoleońskich. Działała tu też cynkownia blach i szlifiernia. Ciekawostką jest fakt posiadania przez hutę już w XVIII wieku własnego chirurga.

Dla upamiętnienia istnienia huty na placu przed kościołem w 2005 roku ustawiono głaz z odlewem płyty wyobrażającej model pierwszej niemieckiej maszyny parowej. Opodal mostka i „wodospadu” na Santocznej niewielkie lapidarium stworzone z tablic nagrobnych dawnego cmentarza niemieckiego i budynek klasycystyczny (dawny dom pastora) z XIX wieku, rozbudowany o skrzydło w XX w., nakryty dachem naczółkowym. W okresie II wojny światowej wieś była rejonem koncentracji II Armii Wojska Polskiego. Buk (pomnik przyrody) o obwodzie ponad 4 metrów i wieku około 200 lat.

- Santoczno. Drogowskaz
- Santoczno. Kościół dawny magazyn huty.
- Santoczno. Miejsce biwakowe nad jez. Mrowinko
- Santoczno. Obelisk maszyny parowej
- Santoczno. Wodospad

Santocko

Santocko – wieś (Zanzin) w gminie Kłodawa. Teren wsi zasiedlony był już około 800 r. p.n.e., co potwierdza odkryte przez Dietza von Beyera cmentarzysko kultury łużyckiej. W

średniowieczu ta słowiańska wieś należała do kasztelanii santockiej, a potem w połowie XIII wieku stała się częścią Nowej Marchii. Pierwsze dokumenty potwierdzające istnienie wsi pochodzą jednak dopiero z XIII/XIV wieku. Już wtedy istniała tu karczma. Od XVI wieku zajmowano się hodowlą pszczoł, stąd na terenie wsi liczne pasieki.

W XVII wieku powstaje folwark posiadający owczarnię z 450 owcami. W XVIII wieku popularna była zanotowana przez Johana Chrystiana Beckmanna legenda, że pierwotna zabudowa wsi znajduje się pod powierzchnią Jeziora Santockiego jako kara za popełnione przez mieszkańców grzechy. Murowany z czerwonej cegły neogotycki kościół z 1909 roku. Strzelistość świątyni stojącej na wzgórzu podkreśla wieża z zegarem. W okresie międzywojennym Santocko zamieszkiwali muzycyjni chłopcy, którzy stworzyli gminny chór. Po wojnie Santocko zasiedla ludność pochodząca z tej samej wsi na Polesiu.

✘ OLYMPUS DIGITAL CAMERA

✘ Santocko. Kościół neogotycki

Racław

Racław – wieś (Ratzdorf) w gminie Bogdaniec. O zachowanym średniowiecznym kształcie zabudowy XII-wiecznej owalnicy i słowiańskim rodowodzie. Przekazana tytułem zastawu za pożyczkę 145 grzywien przez Ludwika Rzymskiego w 1352 roku mieszczanom gorzowskim. Pierwotna nazwa wywodzi się od imienia Racław, być może pierwszego właściciela wsi.

Kościół neogotycki z 1863 roku z granitowej kostki i o ceglanej wieży. Ponadto we wsi stuletni neoklasycystyczny dwór. Jeden z mieszkańców wsi (Johann Gottlieb Dumdey) zapisał

się niechlubnie w historii, będąc ostatnim mordercą skazanym na śmierć i straconym publicznie w Landsbergu. Symboliczny głaz o polsko-niemieckiej inskrypcji: „Wszystkich nas czeka ta sama noc” Horacy Pamięć zmarłym tu spoczywającym Mieszkańcy Racławia 18.06.2000. Obok stare niemieckie tablice nagrobne.

✘ OLYMPUS DIGITAL CAMERA

✘ Racław dwór